

ՓՄՁ զարգացման հիմնախնդիրները և աջակցության մեխանիզմները ՀՀ-ում

Բաղդասարյան Լ. Լ.

տնտեսագիտության թեկնածու, ՀՊՏՀ տնտեսագիտության տեսության ամբիոն

(Երևան, Հայաստան)

baghdasaryan_lilit@bk.ru

Վճռորոշ բառեր՝ ՓՄՁ զարգացում, տնտեսական աճ, ներդաշնակ տարածքային զարգացում, բարեկեցություն

Проблемы и механизмы содействия развитию МСП в РА

Багдасарян Л. Л.

к.э.н., АГЭУ, Факультет регулирования экономики и международных экономических отношений, кафедра экономической теории (Ереван, Армения)

baghdasaryan_lilit@bk.ru

Резюме: Малое и среднее предпринимательство играет особую роль и имеет важное значение для экономики любой страны. В условиях современной рыночной экономики малое и среднее предпринимательство считается одним из важнейших компонентов экономической системы и является важным стимулом экономического роста страны, формирования ВВП, создания рабочих мест, гармоничного территориального развития и других важных показателей. Для любой страны развитие МСП продолжает оставаться одной из сверхцелей. Правительство РА считает сферу МСП одним из приоритетных направлений экономического развития страны и постоянно предпринимает меры, направленные на государственную поддержку и развитие отрасли. Целью политики развития МСП является повышение роли сферы МСП в экономическом, социальном и политическом развитии Республики Армения и полное использование потенциала сферы.

В статье рассмотрены особенности развития МСП в Армении и предпосылки развития данной сферы.

Ключевые слова: развитие малого и среднего предпринимательства, экономический рост, гармоничное территориальное развитие, благосостояние

Problems and Mechanisms for Contributing to SME Development in the RA

Baghdasaryan L. L.

PhD, Faculty of Regulation of Economy and International Economic Relations, Chaire of theory of economics (Yerevan, Armenia)

baghdasaryan_lilit@bk.ru

Abstract: Small and Medium Enterprises (SME) play a special role and are important for the economy of any country. Under the conditions of the modern market economy, Small and Medium Enterprises are considered as one of the most important components of the economic system and are an important incentive for the country's economic growth, as well as for GDP formation, jobs creation, harmonious territorial development and other important indicators. For any country, the development of SME continues to be one of the super goals. The RA Government considers the sphere of SME as one of the priority directions of the country's economic development and is constantly taking measures aimed at the state support and the development of the branch. The goal of the SME development policy is the increase of the role of the SME sphere in the economic, social and political development of the Republic of Armenia, as well as the full use of the potential of the sphere.

In the article, we have examined the features of the development of SME in Armenia and the prerequisites for the development of the given sphere.

Keywords: the development of Small and Medium Enterprises, economic growth, harmonious territorial development, welfare

ՓՄՁ ոլորտն իր առանձնահատկություններով և զարգացմամբ ընձեռած հնարավորություններով նշանակալի ազդեցություն ունի երկրի տնտեսական զարգացման վրա՝ ապահովելով զգալի սոցիալ-տնտեսական արդյունք և տարածքային համաչափ զարգացում: ՀՀ-ում կայուն տնտեսական աճի ապահովման քա-

ղաքականության համատեքստում ՓՄՁ զարգացումը կոչված է ապահովելու երկրի տնտեսական աճի կայունությունը՝ տնտեսությանը հաղորդելով նորարական ուղղվածություն և ճկունություն:

ՓՄՁ-ների զարգացումը ՀՀ-ում կարևոր նշանակություն ունի. այն միանգամից լուծում

է ռազմավարական նշանակության մի շարք խնդիրներ, ինչպիսիք են՝ աղքատության և գործազրկության կրճատումը, բյուջեի հավաքագրվող եկամուտների դիվերսիֆիկացիա, գնողունակ խավի ձևավորում և այլն:

ՀՀ-ում ՓՄՁ-ների զարգացման համար առկա են ներքին և արտաքին մի շարք խոչընդոտներ: Ներքին խոչընդոտներն են՝ հարկային, մաքսային, ֆինանսների հասանելիության, իրավական համակարգի թափանցիկության և մի շարք այլ խնդիրներ: Արտաքին խոչընդոտներն են՝ հարևան երկու պետությունների փակ սահմանը, աշխարհագրական դիրքը, դեպի ծով ելքի բացակայությունը, ինչպես նաև անկանխատեսելի մի շարք երևույթներ, որոնք կարող են լուրջ հետևանքներ թողնել երկրի տնտեսության, բիզնես միջավայրի վրա՝ հատկապես ՓՄՁ ոլորտի:

Մաքսային ծառայությունների հետ կապված խնդիրներ: Ներմուծողների կողմից բարձրաձայնվող կարևորագույն խնդիրներից մեկը նախապես սահմանաված հսկիչ գների կիրառման ընթացակարգն է: Վերջիններս զգալի բարձր են վաճառքի գներից և խնդիրներ են առաջացնում տնտեսվարողների համար: Մաքսային ծառայության ներկայացուցիչները նման քաղաքականությունը բացատրում են տարբեր տնտեսվարողների կողմից հաշիվ ապրանքագրերում կեղծ տվյալներ ներկայացնելու հետ, որն էլ իր հերթին հանգեցնում է անարդար մրցակցության [1]:

Մաքսային կարևոր հիմնախնդիրներից է նաև՝

- ✓ Մաքսային ընթացակարգերի թափանցիկությունը
- ✓ Մաքսային ձգձգումները
- ✓ Երկակի նշանակություն ունեցող ապրանքների խնդիրը
- ✓ Բարձ մաքսատուրքերը
- ✓ Պահանջվող մեծ թվով հավաստագրեր և լաբորատոր թեստեր

Նշված խնդիրների լուծման համար կարևորվում է էլեկտրոնային զարգացած համակարգի ներդրումը և արհեստական ինտելեկտի միջոցով ապրանքների տեսակավորման խնդիրի լուծումը:

Հարկային ոլորտի հետ կապված խնդիրներ: Համաձայն 2018-2019թթ Համաշխարհային մրցունակության զեկույցի հարկային

դրույքաչափերը, հարկային վարչարարությունը Հայաստանում բիզնեսի վարման գլխավոր խոչընդոտներն են՝ ֆինանսավորման հասանելիության հիմնախնդրից հետո (2018թ. դասակարգում):

Համաձայն Եվրոպական բիզնես սառցա-ցիայի կատարած հետազոտության հարկային ոլորտում առկա խնդիրներն են՝

- ✓ Հարկային օրենսգրքի երկակի նշանակությունը
- ✓ Հարկային դրույքաչափերի բարձր շեմերը
- ✓ Բարձր տուգանքներ տեխնիկական սխալների համար
- ✓ Էլեկտրոնային համակարգի թերությունները
- ✓ Ռեզիդենտ և ոչ ռեզիդենտ կազմակերպությունների շահաբաժնի հարկման տարբեր դրույքաչափերը
- ✓ ԱԱՀ-ի հարկատեսակի սահմանին հարկումը
- ✓ Առևտրի ոլորտի և մշակող արդյունաբերության շրջանառության հարկի տարբեր դրույքաչափերը
- ✓ Ընդհանուր և հատուկ հարկային համակարգում գործող ընկերությունների հարկերի հաշվանցման անհնարիությունը
- ✓ Հատուկ հարկային դաշտում գործող դիմումները և վերջնաժամկետները

Իրավական համակարգի խնդիրներ:

Հետազոտության արդյունքում հարցվողների մեծամասնությունը իրավական համակարգի խնդիրներից է նշել դատական համակարգի թերությունները, մասնավորապես՝ դատական համակարգի թափանցիկությունը և ժամկետային խնդիրը: Մեծածախ և մանրածախ առևտրով զբաղվող ընկերությունների օրենքով հստակ տարանջատված չլինելը մրցակցային խնդիրներ են առաջացնում ՓՄՁ սուբյեկտների համար: Խնդիրը ավելի ակնհայտ է դառնում ներմուծում-սպառում շղթայի մեջ, երբ խոշոր ձեռնարկությունները մեկ կազմակերպությունով կատարում են ներմուծում, իսկ մեկ այլ գրանցած կազմակերպությունով իրականացնում սպառումը մրցակիցների համար ստեղծվում է անհավասար պայմաններ, և խոշոր ընկերությունների վաճառքի գինը համեմատաբար ավելի ցածր է ստացվում:

Առևտրի ոլորտում մյուս խնդիրը փոքր և միջին կազմակերպությունների համար մատակարարների կողմից խտրականությունն է, երբ խոշորներին տրամադրում են զեղչ, հատուկ վճարներ և կազմակերպում են ապրան-

քի ներկայացման համար տարբեր միջոցառումներ: Նշված դեպքերում խոշոր տնտեսվարողները համեմատ ՓՄՁ-ների ունենում են ավելի ցածր վաճառքի գին և վերջնական սպառողների համար ավելի գրավիչ պայմաններ:

Պետական գնումների հետ կապված տրնտեսվարողները նշում են, որ հայտարարությունները տրվում են վերջնաժամկետից մի քանի օր առաջ, մատակարարվող ապրանքի չափանիշները երբեմն հստակ սահմանաված չեն:

Խնդիրների լուծման համար ՏՄՊՊ հանձնաժողովը պետք է ավելի խիստ քայլեր ձեռնարկի նման արարքների համար և համակարգային փոփոխությունների շնորհիվ հասնել խնդրի արդյունավետ լուծմանը:

Ֆինանսական ռեսուրսների հասանելիությունը: ՀՀ-ում ՓՄՁ զարգացման ամենակարևոր խնդիրներից է ֆինանսների հասանելիությունը, որը բազմիցս արտացոլվել է տարբեր հետազոտություններում: Համաձայն Համաշխարհային մրցունակության զեկույցի ֆինանսավորման հասանելիությունը համարվում է բիզնեսի վարման առաջին խոչընդոտը: Համաձայն ԵՆԲ վարկավորման հետազոտության զեկույցի՝ փոքր ձեռնարկությունների 31, իսկ միջին ձեռնարկությունների միայն 55 տոկոսն են օգտվում վարկերից [2]: Ակնհայտ է, որ վարկ ունեցող և վարկային ռեսուրսների համար դիմած ՓՄՁ-ների մասնաբաժինը դեռևս իրական պատկերը չի արտացոլում ՓՄՁ ոլորտում առկա ֆինանսական ռեսուրսների պահանջարկի վերաբերյալ, քանի որ մեծ թվով ՓՄՁ-ներ խուսափում են դիմել վարկավորման համար: Չդիմելու պատճառները բազմազան են, այդ թվում են վարկավորման բարդ ընթացակարգը, բարձր տոկոսադրույքը, վարկի մարման ժամկետները գրավի առարկա հանդիսացող գույքի ցածր գնահատվելը և բարձր սպասարկման վճարները:

ՓՄՁ սուբյեկտների իրազեկվածության, կարողությունների և հմտությունների պակաս: ՓՄՁ-ներում ցածր իրազեկվածության մակարդակը հանդիսանում է ոլորտի զարգացման խոչընդոտներից մեկը: Փորձագետները ցածր են գնահատել նաև արտահանման ընթացակարգերի մասին ՓՄՁ-ների տեղեկացվածությունը: Օրինակ՝ Հայաստանը ար-

տոնությունների ընդհանրացված և համալրված GSP+ համակարգի շահառու է և 2018 թվականից ի վեր օգտվում է REX(գրանցված արտահանողների համակարգ) համակարգից, սակայն իրազեկվածության ցածր մակարդակից ելնելով GSP+ համակարգը դեռևս լիարժեք չի գործում, իսկ REX համակարգը գրեթե չի օգտագործվում:

Հայաստանում ՓՄՁ-ների զարգացման քաղաքականությունը պետք է ուղղվի նշված հիմնախնդիրների հաղթահարմանը և նպաստի ձեռնարկատիրության զարգացման համար բարենպաստ միջավայրի ձևավորմանը:

ՓՄՁ-ների գործունեության ընթացքում ծագող խնդիրների լուծման նպատակով ՀՀ կառավարությունը 2002թ. ստեղծել է Հայաստանի Փոքր և միջին ձեռնարկության զարգացման ազգային կենտրոն (ՓՄՁ ՋԱԿ) հիմնադրամը, որի կառավարման գլխավոր մարմինը ՀՀ Տնտեսական զարգացման և ներդրումների նախարարության գլխավորած հոգաբարձուների խորհուրդն է: ՓՄՁ ՋԱԿ-ի գործունեությունն իրականացվում է ՀՀ ամբողջ տարածքում գործող մարզային մասնաճյուղերի և ներկայացուցիչների լայն ցանցի միջոցով: Առաքելությունն է տեղեկացնել, ոգևորել և հզորացնել Հայաստանի ՓՄՁ-ներին, որպեսզի նրանք ստեղծեն ինքնուրույն ձեռնարկություններ, որոնք կնպաստեն ոչ միայն անհատական տնտեսական կայունությանը, այլև ամբողջ երկրի տնտեսությանն ընդհանրապես [3]:

Հայաստանի ՓՄՁ ՋԱԿ-ն իր ծառայությունները մատուցում է մրցութային կարգով ընտրված մասնագիտացված գործարար ծառայություններ մատուցող կազմակերպությունների միջոցով: Տրամադրվող ծառայությունները համաֆինանսավորվում են Հայաստանի ՓՄՁ ՋԱԿ-ի կողմից:

Աղյուսակի միջոցով ներկայացնենք ՀՀ ՓՄՁ ՋԱԿ-ի կողմից տրամադրված աջակցությունների քանակը ըստ տարիների:

Աջակցություն ստացած ՓՄՁ-ների 3.9%-ը գործում է Երևան քաղաքում, 96.1%-ը՝ ՀՀ մարզերում, առավելապես հեռավոր և սահմանափակ գյուղական և քաղաքային համայնքներում:

Աղյուսակ 1. ՓՄՁ ՁԱԿ-ի կողմից տրամադրված աջակցությունների հաշվետվություն [4]

Աջակցության ուղղություն	2014	2015	2016	2017	2018
Տեղեկատվական և խորհրդատվական	13064	11857	8417	10337	8010
Ուսուցողական աջակցություն, այդ թվում՝ ոլորտային տեխնոլոգիական դասընթացներ	500	407	126	246	314
Սկսնակ գործարարների ձեռներեցության աջակցություն	536	403	152	464	313
Սկսնակ և գործող ՓՄՁ սուբյեկտներին վարկային երաշխավորությունների տրամադրում	235	176	18	81	64
Բիզնես միջազգայնացում այդ թվում՝ Ձեռնարկությունների եվրոպական ցանց	154	259	193	348	229
Ոլորտային աջակցության ծրագրեր/դրամաշնորհներ	181	67	11	12	49
ԸՆդամենը	14688	13194	8917	11487	8979

Աղյուսակ 2. ՓՄՁ ՁԱԿ-ի տրամադրած աջակցությունը ըստ մարզերի [5]

	2016	2017	2018
Երևան	357	379	353
Արագածոտն	780	1126	1144
Արարատ	1215	902	737
Արմավիր	404	410	520
Գեղարքունիք	695	1029	602
Լոռի	1572	2328	2040
Կոտայք	1520	1958	1106
Շիրակ	791	888	615
Սյունիք	408	407	622
Վայոց Ձոր	675	1057	640
Տավուշ	500	1003	600

Աղյուսակ 3. ՓՄՁ ՁԱԿ-ի 2019 թ. ինն ամիսների ընթացքում տրամադրած աջակցությունը ըստ մարզերի [5]

Տրամադրված աջակցության ուղղություն	2019թ. ինն ամիսների ընթացքում տրամադրված աջակցության քանակ
Սկսնակ գործարարների ձեռներեցությանն աջակցություն	221
Ուսուցողական աջակցություն, այդ թվում՝ ոլորտային տեխնոլոգիական դասընթացներ	21
Տեղեկատվական և խորհրդատվական աջակցություն	5311
Սկսնակ և գործող ՓՄՁ սուբյեկտներին վարկային երաշխավորությունների տրամադրում	48
ՓՄՁ միջազգայնացում, ներառյալ ՁԵՅ գործունեության շրջանակներում, այդ թվում՝	154
ՁԵՅ հիմնապաշարում տեղադրված գործարար նկարագրեր	23
Կնքված համագործակցության պայմանագրեր	5
Մասնակցություն գործարար համագործակցության հաստատման միջոցառումների	22
ԸՆդամենը	5715

«Աջակցություն ՓՄՁ սուբյեկտներին» 2019 թվականի հունվար-սեպտեմբեր ընկած ժամանակահատվածում Հայաստանի ՓՄՁ ԶԱԿ-ի կողմից սկսնակ և գործող ՓՄՁ սուբյեկտներին վարկային երաշխավորությունների տրամադրման, սկսնակ գործարարների ձեռներեցությանն աջակցության, ոլորտային աջակցության, գործարար տեղեկատվական, խորհրդատվական և ուսուցողական աջակցության ուղղություններով շուրջ 2000 սկսնակ և գործող ՓՄՁ սուբյեկտների տրամադրվել է 5715 աջակցություն:

Աջակցություն ստացած ՓՄՁ սուբյեկտների 3.3%-ը գործում են Երևան քաղաքում, իսկ 96.7%-ը ՀՀ մարզերում՝ առավելապես հեռավոր և սահմանամերձ գյուղական և քաղաքային համայնքներում:

Հայաստանի ՓՄՁ ԶԱԿ-ի կողմից տրամադրված աջակցության մարզային բաշխվածքը հետևյալն է. Արագածոտնի մարզում՝ 195, Արարատի մարզում՝ 115, Արմավիրի մարզում՝ 85, Գեղարքունիքի մարզում՝ 117, Լոռու մարզում՝ 297, Կոտայքի մարզում՝ 458, Շիրակի մարզում՝ 182, Սյունիքի մարզում՝ 114, Վայոց Ձորի մարզում՝ 198, Տավուշի մարզում՝ 297, Երևան քաղաքում՝ 71 [6]:

ՓՄՁ-ներին աջակցող պետական մյուս կառույցը «Հայաստանի զարգացման և ներդրումների» կորպորացիան է [7], որի առաքելությունն է՝

✓ Խթանել համախառն ներքին արդյունքի աճը՝ ֆինանսական ճգնաժամի պայմաններում տնտեսվարող սուբյեկտների վարկային պահանջարկը մասնակի բավարարելու միջոցով:

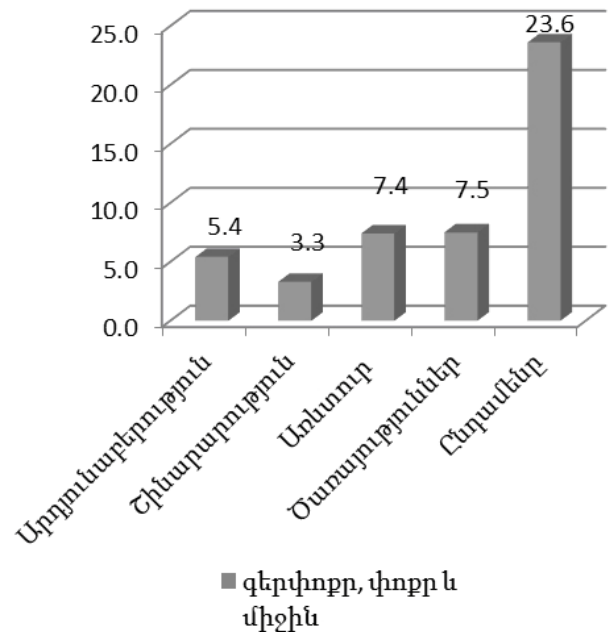
✓ Նպաստել վարկային ռիսկի հսկողության գործուն համակարգի ստեղծմանը:

«Հայաստանի Զարգացման և Ներդրումների Կորպորացիա» ունիվերսալ վարկային կազմակերպություն ՓԲԸ նշանակալից մասնակիցներն են «Հայաստանի ՓՄՁ ԶԱԿ» հիմնադրամը (50.9%) և ՀՀ ֆինանսների նախարարությունը (49.9%): Վարկային կազմակերպությունը մատուցում է հետևյալ ծառայությունները՝ վարկավորում, լիզինգի տրամադրում և երաշխիքների տրամադրում:

Վարկերը տրամադրվում են ՀՀ ռեզիդենտ առևտրային իրավաբանական անձանց և անհատ ձեռնարկատերերին 10-12 տոկոսադրույ-

քով անկանխիկ եղանակով: Ֆինանսավորման հիմնական ոլորտներն են արդյունաբերությունը, գյուղատնտեսությունը, տեղեկատվական տեխնոլոգիաները և ծառայությունների մատուցումն ու սպասարկումը: Մարման ժամկետներն են՝ շրջանառու կապիտալի համալրում 3 տարի ժամանակահատվածով և կապիտալ ներդրումների իրականացում՝ 5 տարի: Վարկերը մարվում են վարկի մայր գումարի հավասարաչափ ամսական մարումների միջոցով, կարող են տրամադրվել նաև արտոնյալ ժամկետ մինչև 12 ամիս, որի ժամանակ հաճախորդները վճարում են հաշվեգրվելիք տոկոսագումարների վճարը:

Ներկացնենք նաև թե որքան է կազմել 2018 թ. ՓՄՁ համախառն ավելացված արժեքը ՀՆԱ-ի նկատմամբ ըստ ՏԳՏԴ առավել խոշոր խմբերի:

Գծապատկեր 1. ՓՄՁ համախառն ավելացված արժեքը ՀՆԱ-ի նկատմամբ՝ ըստ ՏԳՏԴ առավել խոշոր խմբերի՝ 2018 թ. [8]

Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության հրապարակած տվյալների համաձայն գերփոքր ձեռնարկությունների մեծամասնությունը զբաղված են մանրածախ և մեծածախ առևտրով, փոքր բիզնեսի կազմակերպությունների մեծամասնությունը գործունեություն են իրականացնում էներգետիկայի ոլորտում, իսկ միջին ձեռնարկությունները՝ շինարարության ոլորտում:

ՓՄՁ ոլորտի համար ստեղծվող և ներկա բարենպաստ պայմանները

Հարկային օրենսգրքի բարեփոխումների մեջ նախատեսվում է ստեղծել միկրոձեռնարկատիրության համակարգ: Միկրոձեռնարկության է համարվում հարկային տարվա ընթացքում 24 մլն շրջանառությունը չգերազանցող ընկերությունները: Միկրոձեռնարկության սուբյեկտ չի կարող համարվել Երևանի վարչական սահմաններում, ինչպես նաև Երևանի վարչական տարածքից դուրս՝ առևտրի իրականացման վայրերում, առևտրի կենտրոններում և տոնավաճառներում առք ու վաճառքով զբաղվող սուբյեկտները, բանկերը վարկային կազմակերպությունները ապահովագրական ընկերությունները և մի շարք այլ կազմակերպություններ, ինչպես նաև ՀԴՄ կտրոնի երրորդ խախտումը կատարած սուբյեկտները [9]:

Նշված փոփոխությունը դրական կազդի փոքր արտադրական ձեռնարկությունների, հյուրանոցային փոքր տնտեսությունների համար, ինչի հետևանքով նման ձեռնարկատերերը կտնօրինեն միջինում շրջանառության 3-5% ավել եկամուտ:

Հարկային օրենսգրքի մյուս փոփոխությունը՝ շահութահարկի դրույքաչափի սահմանումն է 18% նախկին 20% փոխարեն: Նման փոփոխությունների շնորհիվ 115մլն-ից բարձր շրջանառություն ունեցող ՓՄՁ-ները ուղղակի կերպով կավելացնեն շահութաբերությունը 2 տոկոսային կետով: Մոդեքսի հրապարակաած տվյալների համաձայն միջին ընկերությունների տարեկան շահութաբերությունը տատանվում է 6.68%-ից մինչև 27.02%, իսկ միջին շահութաբերությունը 12% [10] է: Եթե հաշվարկենք ՓՄՁ սուբյեկտների համար ինչքանով կավելանա շահույթը, ապա կստանանք՝
 $115\text{մլն} * 12\% = 13.8\text{մլն}$ դրամ
 $13.8\text{մլն} * 20\% \text{շահութահարկ} = 2.76\text{մլն}$ շահութահարկ

Նոր հարկային օրենսգրքով
 $13.8\text{մլն} * 18\% \text{շահութահարկ} = 2.484\text{մլն}$ շահութահարկ կամ 0.276մլն դրամ հավելյալ շահույթ
 $1.5\text{մլն} * 12\% = 180\text{մլն}$
 $180\text{մլն} * 20\% \text{շահութահարկ} = 36\text{մլն}$ շահութահարկ

Նոր հարկային օրենսգրքով
 $180\text{մլն} * 18\% \text{շահութահարկ} = 32.4\text{մլն}$ շահութահարկ կամ 3.6մլն դրամ հավելյալ շահույթ:

Նշված միջոցները կարող են նպաստել ներդրումների ավելացման, կատարելագործել եղած արտադրական հնարավորությունները, հավելյալ գովազդային ծախսերի և մի շարք այլ միջոցառումների վրա:

Հարկային փոփոխությունների փաթեթով նախատեսված է նաև ռեզիդենտ և ոչ ռեզիդենտ ձեռնարկությունների շահաբաժինը հարկել 5%-ով, գործող օրենսգրքի 5% և 10%-ի փոխարեն:

Մյուս ստեղծված պայմանները գյուղուղորտում սուբսիդավորվող վարկերն են: Մասնավորապես՝ անասնապահության բնագավառում, տավարաբուծության ծրագրի շրջանակներում, պետությունը սուբսիդավորում է բարձր մթերատու կենդանիների ձեռք բերման վարկերի տոկոսագումարները և փաստացի վարկի տոկոսդրույքը սահմանվում է 2%, որոշ դեպքերում 0% [11]: Վարկի մարման ժամկետը 5 տարի է իսկ արտոնյալ ժամկետը 1 տարի:

Հաջորդ ծրագիրը վերաբերում է ագրոպարենային սարքավորումների լիզինգի աջակցությանը: Լիզինգի ծրագիրը հնարավորություն է ստեղծում արդիականացնել տնտեսվարող սուբյեկտների գործող ագրոբիզնեսը: Ծրագրի շրջանակներում լիզինգը տրամադրվում է 4% տարեկան տոկոսադրույքով, 8 տարի մարման ժամկետով, 20% կանխավճարով, իսկ որոշ դեպքերում տոկոսադրույքը սահմանվում է 0%: Ձեռք բերվող սարքավորումների արժեքը չպետք է գերազանցի 450 մլն ՀՀ դրամը: Նշված ծրագիրը ագրոբիզնեսում գործող ՓՄՁ սուբյեկտների համար հնարավորություն է արտադրանքի ծավալները ավելացնելու, որակական չափանիշները բարելավելու և շուկայում ավելի մրցունակ դառնալու համար:

Գյուղատնտեսության նախարարության ներկայացրած մյուս ծրագրերը վերաբերում են կարկտապաշտպան ցանցի տեղադրման, ռոռզման համակարգի տեղադրման վարկերի տոկոսագումարների սուբսիդավորմանը և գյուղատնտեսության մեջ առաջին անգամ ապահովագրության ներդրմանը:

Հայաստանի հանրապետությունում ձեռնարկությունների համար համեմատական մյուս առավելությունը գործող GSP+ և REX համակարգերն [12] են, որոնք հանարավորություն են տալիս որոշ ապրանքներ արտահանել ԵՄ ցածր մաքսատուրքով (որոշ ապրանքների դեպքում բացակայում է մաքսատուրքը) և միասնական պատուհանից ստանալ տեղեկատվություն արտահանվող ապրանքների համար պահանջվող փաստաթղթերի և որակական հատկանիշները փաստող լաբորատոր արդյունքների մասին: Համակարգը նաև հնարավորություն է տալիս ծանոթանալ արտահանվող ապրանքների վիճակագրությանը և տարբեր երկրներում գործող տվյալ ապրանքի համար սահմանված ԱԱՀ տոկոսագումարին:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. ՀՀ ՓՄՁ ՉԱԿ հիմնադրամի կողմից 2014, 2015, 2016, 2017, 2018 թթ.-ի ընթացքում կատարված աշխատանքների վերաբերյալ հաշվետվություններ
2. Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության զարգացման 2016-2018թթ. ռազմավարություն

3. Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության զարգացման 2019-2023թթ ռազմավարության նախագիծ
4. ՀՀ հարկային օրենսգիրք
5. Մ. Մելքումյան «ՀՀ մարզերում փոքր և միջին բիզնեսի զարգացման ազդեցությունը աղքատության կրճատման վրա» Երևան 2016թ.

Օգտագործված աղբյուրների ցանկ

1. <https://eba.am/>
2. http://ev.am/sites/default/files/attachments/pdf/The GlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018_0.pdf
3. <https://www.smednc.am/>
4. <https://www.smednc.am/am/content/reports/>
5. <https://www.smednc.am/files/pdfs/attachments/original/9fa8f7884d.pdf>
6. <https://smednc.am/hy/files>
7. <https://dica.am/>
8. <https://www.armstat.am/am/?nid=82&id=2218>
9. <https://www.e-draft.am/projects/1475/about>
10. <https://www.facebook.com/modexadvisory/>
11. <http://minagro.am/>
12. http://eenarmenia.am/am/multicontent/usefull_links/252/

*Տժնա/Հանձնվել է՝ 03.07.2020
 Рецензирована/Գրախոսվել է՝ 08.07.2020
 Принята/Ընդունվել է՝ 10.07.2020*